

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Шапошник О. М.

кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри перекладознавства
та прикладної лінгвістики,
Херсонський державний університет
м. Херсон, Україна

Однією з найважливіших сфер розвитку євроінтеграції України постає сфера освіти й науки. Постійне впровадження новітніх європейських стандартів, критеріїв та вимог до національних систем вищої освіти сприяє входженню до світового освітнього і наукового простору. Професійна підготовка спеціалістів з будь-якої галузі, у свою чергу, повинна передбачати практичне залучення міжнародних норм та засобів досягнення ефективності навчання, а в майбутньому – реалізацію набутих навичок безпосередньо у професійній діяльності маючи конкурентоспроможність як на теренах України, так і в усьому світі.

Головним у професійній підготовці спеціалістів будь-якого профілю на часі визнано компетентнісний підхід. Основа такого підходу – в моделюванні практичних результатів навчання та здатності реалізувати набуті якості, уміння та навички в майбутній професійній діяльності в умовах швидкозмінного суспільства. Реалізація професійної компетентності відбувається через оволодіння низки компетенцій, визначених як першочергові для кожної окремої спеціальності.

Для подальшого висвітлення питання про компетентнісний підхід у підготовці майбутніх перекладачів та розмежування понять «компетентність» та «компетенція», звернемося до потрактувань цих понять, які, на нашу думку, вповні висвітлюють їх сутність та, щонайважливіше, – їх співвідношення. Так, компетенції визначають як ресурси або основа для прийняття рішень та

виконання певних операцій в професійній діяльності, а компетентність полягає в умінні активізувати потрібні ресурси, знайти необхідні засоби та поєднувати їх для виконання завдань. Вдале використання компетенцій для здійснення професійної діяльності саме свідчить про наявність професійної компетентності [4].

З часів зародження науки про переклад поряд із питанням про критерії оцінювання якості перекладу завжди виникало питання про те, якими ж якостями та знаннями повинен володіти професійний перекладач. У різні часи точки зору на ці та інші питання в наукових колах змінювалися, а відповіді ставали більш обґрунтованими практичними потребами перекладацької діяльності та містили більше аспектів.

Довгий час серед лінгвістів не було єдиної точки зору з приводу компетенцій, які входять до професійної перекладацької компетентності. Р.К. Міньяр-Белоручев виокремив три компетенції: мовну, мовленнєву та лінгвокраїнознавчу [3]. В.Н. Комісаров в якості основних визначив п'ять компетенцій: мовну, комунікативну, текстотвірну, технічну, а також особистісну [2]. Беззаперечно погоджуючись, багато науковців серед інших компетенцій також виокремлюють соціокультурну та міжкультурну компетенції [1, с. 112].

Компетенції, що входять до професійної компетентності перекладача, були чітко визначені в 2009 році в загальноєвропейському документі «Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication» («Компетенції професійних перекладачів, експертів у сфері багатомовної та мультимедійної комунікації»). Згідно з європейськими вимогами, перекладач повинен володіти шістьма компетенціями: лінгвістичною (мовною), міжкультурною, інформаційно-пошуковою, тематичною (предметною), технологічною та компетенцію з надання перекладацьких послуг [5].

Лінгвістична компетенція, зрозуміло, є першочерговою та передбачає володіння як мінімум двома мовами та знання мовних норм. Міжкультурна, у свою чергу, включає соціолінгвістичну та текстову компетенції. Соціолінгвістична компетенція – це знання стилістичних особливостей, засобів

впливу та вміння використовувати мовні засоби в залежності від типу тексту та / або ситуації спілкування. Текстова компетенція передбачає вміння створювати тексти різного типу відповідно до комунікативної мети, забезпечувати необхідну структуру тексту, зв'язність тексту, розпізнавати інтертекстуальність та ідентифікувати культурно-марковані елементи тексту; володіти навичками редагування, анування, реферування тексту [5].

Інформаційно-пошукова компетенція включає вміння знаходити та ефективно використовувати додаткову інформацію, звертаючись як до електронних джерел, пошукових систем, термінологічних баз даних та корпусів текстів, так і до спеціалістів із різних сфер науки і техніки, гуманітарних питань тощо, що виявляється особливо важливим при перекладі галузевих текстів. Тематична компетенція взаємопов'язана з інформаційно-пошуковою та реалізується в предметному аспекті, а саме в здатності мобілізувати знання з певної спеціальної сфери, накопичувати галузеву термінологію, мати широкий науковий та культурний кругозір, вміння невпинно розвиватися [5].

Технологічна компетенція передбачає вміння працювати з новітніми інформаційними технологіями для оптимізації, пришвидшення та полегшення процесу перекладу. На разі перекладачам доступний широкий спектр програмного забезпечення: програми машинного перекладу, програми пам'яті перекладів, електронні глосарії, програми перевірки правопису, верстки документу, електронні додатки для аналізу й синтезу мовлення тощо. За умови знання перекладачем можливостей та обмежень у роботі цих програм, вони слугуватимуть гарними помічниками в процесі створення якісних перекладів.

В якості центральної визначено компетенцію з надання перекладацьких послуг, яка постає результатом володіння п'ятьма іншими компетенціями. Вона включає як практичні навички створення перекладу, так і володіння низкою особистісних та професійних якостей. Серед суто перекладацьких навичок зазначаються такі: усвідомлення вимог замовника до тексту перекладу й здатність їх виконати, вибір та дотримання необхідної стратегії перекладу, ефективне та виправдане застосування трансформацій для створення варіантів перекладу,

знання критеріїв якості перекладу та ін. складові компетенції, що слугують створенню якісних перекладів. Що ж до сфери міжособистісних якостей, то визначаються такі: знання норм професійної етики; володіння низкою особистісних якостей (комунікабельність, відповідальність, здатність до постійного розвитку, самовдосконалення та ін.); навички з організації робочого часу; знання стандартів обрахування вартості перекладацьких послуг [5].

Таким чином, під час викладання і теоретичних, і практичних дисциплін перекладознавчого циклу професійна підготовка майбутніх перекладачів повинна бути зорієнтована на формування всіх необхідних компетенцій. Розуміння специфіки кожної з компетенцій, які в результаті формують професійну перекладацьку компетентність, дозволяє скорегувати зміст кожної навчальної дисципліни, відібрати ефективні методи навчання, методи контролю та в цілому побудувати сучасну освітню стратегію підготовки перекладачів у закладах вищої освіти.

Література:

1. Гакова Е. В. Проблема определения профессиональной компетентности переводчика профессионально ориентированных текстов. *Вестник РУДН. Серия «Вопросы образования: языки и специальность»*. 2014. № 2, С. 110–118.
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение. М., 2001. 424 с.
3. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода. М., 1996. 208 с.
4. Сидорович Т. С. О профессиональной компетентности и компетенции. Режим доступа: <http://www.volsu.ru/download.php?id=4ada9776%205024%2011e3%20188d%200025909acda2-1.pdf> .
5. Competences for professional translators, experts in multilingual and multimedia communication. Brussels, 16-17 March 2009. Access: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/emt_competences_translators_en.pdf.